

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทราบถึงแนวคิด และ ทฤษฎีต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยในครั้งนี้ซึ่งสามารถแยกออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ได้ดังนี้ คือ

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบที่เกิดจากปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และ การจัดการสิ่งแวดล้อม
2. แนวคิดที่เกี่ยวกับการเรียนรู้
3. แนวคิดที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ที่นำไปสู่การสร้างความตระหนัก
4. แนวคิดที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบที่เกิดจากปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดการสิ่งแวดล้อม

2.1.1. ความรู้พื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม

ความหมายทั่วไปของคำว่า “สิ่งแวดล้อม” ซึ่งหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเราทั้งสิ่งมีชีวิต และ ไม่มีชีวิต รวมทั้งสิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น ศิลป วัฒนธรรม ความเชื่อ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีผลส่งเสริม หรือ ทำลายอีกส่วนหนึ่ง เป็นวงจร และ วัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันเสมอ

2.1.2. ความสัมพันธ์ของระบบสิ่งแวดล้อม

ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็มีหน้าที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยที่พืชเป็นตัวการนำแร่ธาตุต่างๆ ที่เป็นอินทรีย์วัตถุและอนินทรีย์วัตถุเปลี่ยนสภาพให้เป็นอาหารโดยมีพลังงานแสงจากดวงอาทิตย์ช่วยสังเคราะห์ด้วยแสง (Photosynthesis) มนุษย์และสัตว์เป็นผู้นำพืชมาบริโภคในรูปอาหารทั้งทางตรงและทางอ้อมเมื่อมนุษย์ พืช และสัตว์ตายลงจะมีพวกแบคทีเรียเป็นผู้ย่อยสลาย (Decomposer) ให้เน่าเปื่อยผุพังกลายเป็นอาหารของพืชต่อไป ในลักษณะที่เป็นโซ่อาหาร (Food Chain)

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มนุษย์เป็นผู้ใช้ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำมาใช้ในการดำรงชีวิต ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า แร่ธาตุ และอากาศ ซึ่งเป็นปัจจัยสี่ ในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค การเพิ่มจำนวนประชากร การปฏิบัติอุตสาหกรรมในสหราชอาณาจักรอังกฤษได้ใช้ถ่านหิน และวัตถุดิบที่มีอย่างอุดมสมบูรณ์ มาใช้ในกิจกรรมอุตสาหกรรมต่อมาทรัพยากรจึงร่อยหรอ ก็มีการแสวงหาอาณานิคม เพื่อนำทรัพยากรมาใช้อีก

ความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ต้องอาศัยทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเป็นรากฐานสำคัญ และการพัฒนาที่ถูกหลักวิธีมิใช่การนำทรัพยากรมาใช้อย่างฟุ่มเฟือย ต้องคำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย ดังนั้น ต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดและได้ผลประโยชน์มากที่สุด

เนื่องจากประเทศไทยเรามุ่งเน้นในการพัฒนาประเทศจากเกษตรกรรมมาเป็นประเทศอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 - 7 พ.ศ. 2530 - 2539 ได้มีการนำเอาทรัพยากรมาใช้เป็นวัสดุสำคัญในการผลิต ดังนั้นจึงทำให้มีของเสียที่เกิดจากการผลิต จากการนำเอาผลิตภัณฑ์มาใช้ไปบริโภคบริโภค ทำให้ประเทศต้องเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมหลายด้าน ปัญหาใหญ่ที่ทุกแห่งกำลังเผชิญอยู่คือปัญหาขยะมูลฝอย ซึ่ง ธงชัย พรรณสวัสดิ์ (2531) ได้กล่าวว่าปัญหาขยะมูลฝอยนั้นทวีความรุนแรงขึ้นตามขนาดของเมือง และความหนาแน่นของประชากรในเมืองนั้น ๆ

ดังนั้นหากจะกล่าวถึงขยะมูลฝอยนั้นหมายถึงสิ่งของที่เสื่อมคุณภาพ ขำรูด หมดสภาพที่จะนำมาใช้งานได้ ถูกทิ้งมาจากบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ร้านค้า ตลาด โรงงานอุตสาหกรรม สถานศึกษาต่าง ๆ ขยะมูลฝอยมักประกอบด้วย เศษอาหาร กระดาษ เศษแก้ว ของใช้ในบ้านเรือนต่างๆ ไปที่ขำรูด ซากพืช ซากสัตว์ เศษวัสดุก่อสร้าง ของมีคม สารเคมี ของเสียจากโรงพยาบาล

เมื่อปริมาณขยะมูลฝอยมีมากขึ้นเกินความจำเป็น ย่อมมีผลโดยตรงต่อสภาวะแวดล้อมซึ่งได้แก่ เป็นแหล่งให้เกิดมลพิษต่าง ๆ ทั้งทางน้ำ อากาศ เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคหลายชนิด อีกทั้งเป็นสาเหตุของการเสื่อมคุณภาพของดินอีกด้วย สาเหตุของปัญหาขยะมูลฝอยมีหลายประการสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ปริมาณขยะมูลฝอยในแต่ละวันมีมากกว่าความสามารถในการจัดเก็บ
2. การทิ้งขยะมูลฝอยไม่ถูกที่ ไม่ทิ้งในภาชนะที่รองรับขยะมูลฝอย
3. ไม่มีการแยกประเภทขยะมูลฝอย

4. การจัดเก็บ และ การกำจัดขยะ มีความยุ่งยาก ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง เป็นการ ผลักภาระให้แก่หน่วยงานของทางราชการที่รับผิดชอบ

ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นเมื่อไม่สามารถกำจัด หรือ จัดการได้ทันการก็อาจส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมได้

2.1.3. ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และ สุขภาพที่มาจากขยะมูลฝอย

ปัญหาขยะมูลฝอยมีผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพ ทั้งสุขภาพกาย และ จิตใจ ได้แก่

1. กองขยะมูลฝอยเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค และ สัตว์ที่เป็นพาหะของโรคต่าง ๆ
2. ทำให้เกิดความสกปรกในดิน และ น้ำ
3. ส่งกลิ่นเหม็น ทำให้ระคายเคืองต่อทางเดินหายใจ

4. การจัดการ และ กำจัดขยะอันตราย หรือ ขยะติดเชื้อที่ไร้ประสิทธิภาพ เช่นการ เผากลางแจ้ง ทำให้เกิดการฟุ้งกระจายของก๊าซพิษที่เกิดจากการเผา หากนำไปถมที่ลุ่มมีน้ำขัง หรือ กองไว้บนดิน จะทำให้เกิดการปนเปื้อนของน้ำใต้ดิน เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง

ปัญหาที่เกิดขึ้นดังที่กล่าวในตอนต้นนั้น ขยะมูลฝอยยังทำให้เกิดการปนเปื้อนของ น้ำชะล้างขยะมูลฝอย (Leachate) กับน้ำผิวดิน และ น้ำใต้ดิน ดังนั้นจึงได้เสนอวิธีการจัดการ ขยะมูลฝอยหลากหลายวิธี เช่น การเผาในเตาเผา (Incineration) การนำไปเลี้ยงสุกร (Hog feeding) การเผากลางแจ้ง (Open burning) การฝังกลบ (Sanitary landfill) การนำไป กองทิ้งไว้บนพื้นดิน (Dumping on land) การนำไปทิ้งทะเล (Dumping at sea) สำหรับวิธีการ นี้ ปัจจุบันองค์การค้ำระหว่างประเทศ เช่น EEC (European Economics Country) หรือ ประชาคมยุโรป ได้มีข้อกำหนดให้พยายามหลีกเลี่ยงการขนขยะมูลฝอยไปทิ้งทะเล และให้ พยายามหามาตรการที่จะยกเลิกวิธีการนี้โดยเด็ดขาดต่อไปในอนาคต และ การนำไปทำปุ๋ยหมัก (Composing)

จากการศึกษาของธงชัย พรรณสวัสดิ์ (2531) พบว่าการนำเอาขยะมูลฝอยไปฝัง กลบ หรือ นำไปถมในที่ลุ่ม จะทำให้เกิดผลตามมาคือ

1. เกิดการย่อยสลายของขยะมูลฝอยในแหล่งที่ฝังกลบนั้น
2. ทำให้เกิดก๊าซ และ มีกลิ่นเหม็น เช่นก๊าซมีเทน (Methane) ซึ่งสามารถติดไฟ ได้ การใช้ที่ดินในบริเวณนั้นในระยะที่ขยะมูลฝอยย่อยสลายไม่หมดจะทำให้เกิดอันตรายได้
3. น้ำจากการชะล้างขยะมูลฝอยเมื่อซึมลงไปในดิน หรือ ลำน้ำธรรมชาติทำให้เกิด ผลเสีย ต่อแหล่งน้ำเหล่านั้น อีกทั้งยังมีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำนั้น ๆ ด้วย

4. เมื่อมีการย่อยสลายของขยะมูลฝอย จะทำให้เกิดการยุบตัวของอาคารที่ตั้งอยู่บนพื้นดินที่อัดหน้าหลุมฝังกลบขยะมูลฝอยนั้นทำให้อาคารเกิดการเสียหายได้

นอกจากนี้หากมีการกำจัดขยะมูลฝอยโดยการนำไปเผาในเตาก็ยังเกิดปัญหาหลายประการขึ้นมาอีกเช่นเดียวกับการกำจัดด้วยวิธีอื่น จากรายงานประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment หรือ EIA.) โครงการ โรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจะมีการก่อสร้างในท้องที่อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเมื่อนำเชื้อเพลิงที่เป็นขยะมูลฝอยผสมกับถ่านลิกไนต์ ในอัตราส่วนร้อยละ 60 ต่อ 40 มาเผาไหม้ให้เกิดพลังงานความร้อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าและเพื่อการกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลนครเชียงใหม่ นั้นปรากฏผลการศึกษา คือ ทำให้เกิดมลสารต่าง ๆ เป็นผลทำให้อากาศเสีย ซึ่งจะประกอบด้วยสารต่าง ๆ คือ ฝุ่นละออง (Total Suspension Particular หรือ TSP.) ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ (Nitrogen dioxide) ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (Sulphur dioxide) ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ (Carbon monoxide) ก๊าซไฮโดรเจนคลอไรด์ (Hydrogen chloride) ก๊าซไฮโดรเจนฟลูออไรด์ (Hydrogen fluoride) สารประกอบอินทรีย์อื่น ๆ (Organic Compounds)

สำหรับหลักการการจัดการขยะมูลฝอยธงชัย พรหมสวัสดิ์ (2531) ยังได้เสนอหลักการการจัดการ การกำจัดขยะมูลฝอยในทางวิศวกรรม เช่น การสร้างโรงกำจัด ซึ่งอาจจะรวมถึงการเผาขยะในเตาเผา โรงแยกขยะมูลฝอย การนำบางส่วนกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ หรือ การแยกสารอินทรีย์ (Organic matters) นำไปทำปุ๋ยหมัก และยังได้เสนอหลักการในการเลือกสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยเพื่อลดปัญหาการขัดแย้งกับชุมชนที่อยู่รอบ ๆ บริเวณนั้น ๆ ต้องคำนึงถึงปัจจัยหลัก ๆ ดังนี้ คือ

- (1) ขีดจำกัดทางวิศวกรรม
- (2) ปัญหาทางด้านสังคม
- (3) อิทธิพลทางด้านการเมือง
- (4) ฐานะทางเศรษฐกิจ

หากพิจารณาเฉพาะหลักการทางด้านวิศวกรรมแล้ว มาตรการการเลือกสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. บริเวณที่จะจัดหาได้
2. ผลกระทบของกระบวนการกำจัด และการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอย
3. ระยะเวลาการขนขยะมูลฝอย

4. สภาพดิน และ ลักษณะสูงต่ำของระดับดิน

5. สภาพภูมิอากาศ

6. สภาพน้ำผิวดิน

7. สภาพแวดล้อมท้องถิ่น

8. ศักยภาพในการนำที่ดินที่ถมขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก

เกี่ยวกับการเลือกสถานที่ในการกำจัดขยะมูลฝอย เมื่อโครงการเกิดขึ้นในชุมชนมักทำให้เกิดการขัดแย้งกันระหว่างชุมชนกับผู้รับผิดชอบโครงการเสมอ วินัย วีระวัฒนานนท์ (2535) ได้กล่าวว่า ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 - 7 ระหว่างปี พ.ศ. 2530 - 2539 ได้ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงยิ่งขึ้นระหว่างชุมชนที่อยู่ในบริเวณที่จะก่อสร้างโครงการต่าง ๆ ดังเช่น กรณีการสร้างเขื่อนต่าง ๆ กรณีการสร้างทางด่วน กรณีสถานที่ทิ้งขยะหรือกำจัดขยะมูลฝอย กรณีการจัดการเกี่ยวกับที่ดิน เป็นต้น

2.1.4. แนวทางการจัดการของเสียอันตราย และ ของเสียที่เป็นของแข็ง

ของเสียอันตราย หรือ ขยะมูลฝอยอันตราย ซึ่ง G.Tyler Miller Jr. (1996.) ได้ให้ความหมายขยะมูลฝอยอันตรายไว้ดังนี้ คือ

1. เป็นสารพิษ เป็นสารที่ก่อมะเร็ง สารที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิต

2. เป็นสารที่ติดไฟได้ง่าย

3. เป็นสารกัมมันตรังสี

ในทางปฏิบัติโดยทั่ว ๆ ไปแล้วการจัดการ หรือ การกำจัดขยะมูลฝอยประเภทนี้ มีวิธีดังนี้ คือ

1. ขยะมูลฝอย หรือ ของเสียที่เป็นของแข็ง มักใช้วิธีฝังกลบ หรือ เผากลางแจ้ง นำไปเข้ากระบวนการผลิตใหม่ (Recycle) ทำปุ๋ย (สำหรับของแข็งที่เป็นสารอินทรีย์) นำกลับมาใช้ใหม่ (Reuse) นำไปซ่อมแซม (Repair) เพื่อกลับมาใช้ใหม่ได้อีก

2. ขยะอันตราย (Hazardous waste) การเผาที่ปิดมิด หรือ นำไปทำปฏิกิริยาเคมีสารอื่นเพื่อให้สารพิษอันตรายเปลี่ยนเป็นสารอื่น แล้วนำไปแยกออกเพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น

2.2. แนวคิดที่เกี่ยวกับความตระหนักซึ่งเป็นผลที่มาจากการเรียนรู้

เกี่ยวกับความหมายของคำว่า ความตระหนัก (Awareness) ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ทัศนะไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

มนัส สุวรรณ (2532) กล่าวว่า ความตระหนัก หมายถึง รู้ประจักษ์ รู้ชัดเจน เมื่อนำมาใช้กับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมแล้วมีความหมายรวมถึง 4 ประเด็นที่สำคัญคือ

- รู้จริง ชาบซึ้ง
- มีความรัก หรือ ห่วงแหน
- มีความวิตก หรือ ห่วงใย
- ทำจริง หรือ ปฏิบัติจริง

ในการสร้างความตระหนักในเรื่องที่เกี่ยวกับทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อมนั้น จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบคือ (1) ผู้ให้ (2) สิ่งที่จะให้ (3) วิธีที่จะให้ (สี่) (4) ผู้รับ

จรินทร์ ธาเนิรัตน์ (2517) กล่าวว่า ความตระหนัก คือ ความรู้สึก หรือ ความสำนึกหาเหตุผลในพฤติกรรมที่ได้กระทำไปทุกครั้ง (ช้างใน อรอนงค์ ธรรมกุล : 2539)

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2529) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าความตระหนักดังนี้คือเป็นการเห็นคุณค่า คุณประโยชน์ เห็นความจำเป็นของสิ่งที่กระทำ (อรอนงค์ : 2539)

ต่าย เชียงฉี (2526) กล่าวว่า ความตระหนัก หมายถึงสภาพของความรู้สึกหรือความโน้มเอียงที่จะเลือกปฏิบัติ หรือ ไม่เลือกปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม และ การเห็นคุณค่า หรือ การเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

ความตระหนักจำแนกตามระดับพัฒนาการดังนี้คือ

1. การรับรู้เป็นขั้นของการทำความรู้จักและเข้าใจในสิ่งเร้าหรือปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้แก่
  - 1.1. การรู้จักสิ่งเร้า
  - 1.2. ความเต็มใจที่จะรับสิ่งเร้านั้น
  - 1.3. คัดเลือกความสนใจที่มีต่อสิ่งเร้านั้น
2. การตอบสนอง เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความพอใจ หรือ ความซาบซึ้งในสิ่งที่เร้าหรือปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้แก่
  - 2.1. การยินยอมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น
  - 2.2. มีความตั้งใจที่จะตอบสนองต่อสิ่งนั้น

2.3. มีความพอใจที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น

3. การเห็นคุณค่า เป็นการสำนึกในคุณค่า มีความเชื่อถือ และมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งเร้า หรือ ปรากฏการณ์นั้น ๆ ซึ่งเป็นค่านิยมของสังคม จนสามารถนำไปใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินคุณค่าในสิ่งต่าง ๆ ได้คือ

- 3.1. การยอมรับในคุณค่า
- 3.2. เกิดความนิยมชมชอบในคุณค่า
- 3.3. การยึดถือผูกพันในคุณค่า

4. การจัดระบบคุณค่าคือ การจัดระเบียบค่านิยมเข้าเป็นระบบ และหาความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าเหล่านั้น ได้แก่

- 4.1. มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
- 4.2. การจัดลำดับคุณค่าเหล่านั้นให้ เป็นระบบ

5. การเอาคุณค่ามาสร้างเป็นลักษณะที่ประจำตัว ได้แก่ การเอาคุณค่าต่าง ๆ มาสร้างเป็นคุณลักษณะเองแต่ละคนซึ่งจะกลายเป็นบุคลิกภาพหรือเอกลักษณ์ของบุคคลนั้นได้แก่

- 5.1. การสรุปของคุณค่า
- 5.2. การสร้างลักษณะนิสัย (อรรถนงค์ : 2539)

วินัย วีระวัฒนานนท์ (2535) กล่าวว่า ความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง ความรู้สึกเห็นคุณค่า หรือ เห็นความสำคัญได้แก่ การรับรู้ การตอบสนอง การเห็นคุณค่า หรือ เห็นความสำคัญการจัดระบบคุณค่า และการนำเอาคุณค่ามาสร้างเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 5 ด้านได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ และเสียง

Good. (1973. P. 54 , อ้างใน ชูศักดิ์ วิทยาทัด : 2537) กล่าวว่า ความตระหนัก หมายถึง การกระทำที่แสดงว่าจำได้ มีการรับรู้การมีความรู้ หรือ มีความสำนึก หรือ ในอีกความหมายหนึ่ง ความตระหนัก เป็นภาวะการณที่บุคคลเข้าใจ หรือสำเนียงถึงบางสิ่งบางอย่างของเหตุการณ์ หรือ วัตถุสิ่งของได้ ชูศักดิ์ วิทยาทัด (2537) ได้สรุปไว้ว่า ความตระหนักเป็นการแสดงออกถึงความสำนึก ความคิดเห็น หรือ การรับรู้ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือ เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งด้วยการพูด เขียน หรือ อื่น ๆ โดยอาศัยระยะเวลา หรือ ประสบการณ์ หรือสภาพแวดล้อมในสังคมเป็นสิ่งช่วยในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมนั้น ๆ นั่นคือเมื่อมีสิ่งเร้ามากกระตุ้นจึงเกิดความตระหนักขึ้น การที่บุคคลได้รับทราบ และ รับรู้ว่ามีปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นในที่ที่ตนอาศัยอยู่

ในเมืองในสังคม และมีความคิดตลอดจนการที่ต้องการจะกระทำบางอย่างโดยหนึ่งต่อปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อความอยู่รอดของสังคม และ สิ่งแวดล้อม

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ความตระหนัก (Awareness) หมายถึง ผู้ประจักษ์ รู้ชัดเจน มีสำนึกหาเหตุผลในพฤติกรรมที่ได้กระทำลงไป เป็นผลที่เกิดจากการประเมินค่า การเห็นความสำคัญอันเป็นสิ่งที่ได้มาจากทัศนคติ ความเชื่อค่านิยม ความคิดเห็น และ ความสนใจ ซึ่งได้แสดงออกถึงความสำนึก ความคิดเห็น หรือ การรับรู้ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือ เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งด้วยการพูด การเขียน โดยอาศัยเวลา และประสบการณ์ หรือ สภาพแวดล้อม เป็นสิ่งช่วยในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรม นั่นคือเมื่อมีสิ่งเร้ามากกระตุ้นจึงเกิดความตระหนักขึ้นทั้งนี้เพื่อต้องการให้เกิดความอยู่รอดของสังคมและสิ่งแวดล้อม ในพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนต่อโครงการโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนจังหวัดเชียงใหม่ก็เช่นเดียวกันซึ่งน่าจะเป็นส่วนที่มาจากความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ด้วย

2.3. แนวคิดที่เกี่ยวกับการเรียนรู้

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอเอกสาร แนวคิด และ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ มีการศึกษาเรื่องการเรียนรู้โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ทัศนะในเรื่องนี้ไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

ออร์พิน แสงสว่าง (2539) กล่าวว่า การเรียนรู้ (Learning) เป็นกระบวนการสำคัญยิ่งที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งมีบทบาทต่อความคิด การกระทำ ภาษา ทัศนคติ และ ความเชื่อ ทั้งยังมีผลต่อบุคลิกภาพด้วยทั้งที่ปรับตัวได้ หรือ ปรับตัวไม่ได้ มนุษย์ต้องอาศัยการเรียนรู้เป็นเครื่องช่วยในการปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ การเรียนรู้อาจเป็นการเรียนรู้โดยบังเอิญแล้วทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงก็ได้

การเรียนรู้เป็นเรื่องที่แทรกอยู่ในทุกเรื่องที่เราทำ และ คิด เช่นภาษาที่เราใช้ขนบธรรมเนียมประเพณี ทัศนคติ และ ค่านิยม จุดมุ่งหมายของชีวิต บุคลิกภาพ การรับรู้ ซึ่งล้วนแต่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ได้ดีกว่าคนที่ไม่เข้าใจเรื่องการเรียนรู้ และถ้าต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนที่จะสามารถทำได้ดีกว่าด้วยเช่นกัน (Morgan, King and Robinson : 1984 . อ้างในออร์พิน แสงสว่าง : 2539)

นอกจากนี้ ออร์พิน แสงสว่าง (2539) ยังได้กล่าวถึงธรรมชาติของการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวร
2. การเรียนรู้ย่อมมีการแก้ไข ปรับปรุง และ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

3. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชั่วคราวไม่ใช่เป็นพฤติกรรมอันเกิดจากการเรียนรู้ เช่นความเหน็ดเหนื่อย การเจ็บป่วย การถูกบังคับ ฤทธิ์ยา ซึ่งทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนไปจากเดิมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

4. การเรียนรู้เป็นกระบวนการซึ่งเราจะสามารถรู้ได้โดยการสังเกตพฤติกรรม

5. การเรียนรู้อาศัยวุฒิภาวะ แต่การเรียนรู้ไม่ใช่วุฒิภาวะ

6. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ง่ายถ้าสิ่งนั้นมีความหมายต่อผู้เรียน

7. การเรียนรู้แตกต่างกันตามบุคคลและวิธีการในการเรียนรู้

8. การเรียนรู้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านดีและไม่ดี จากประสบการณ์ทั้งทางตรง และ ทางอ้อม

9. การเรียนรู้จะเกิดผลดีต่อเมื่อมีจุดมุ่งหมาย มีความสนใจ มีความตั้งใจ และได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง

10. การเรียนรู้เป็นสิ่งที่ช่วยในการปรับตัวให้ดีขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของบุคคล

11. การเรียนรู้ อาจเกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือการจงใจก็ได้

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีหรือไม่ขึ้นกับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. ตัวผู้เรียน ซึ่งมีองค์ประกอบต่าง ๆ อันได้แก่ วุฒิภาวะ ความพร้อม อายุ เพศ ประสบการณ์เดิม ความสามารถ ความบกพร่องทางร่างกาย การจงใจ อารมณ์ และ สติปัญญา นอกจากนี้ยังรวมถึงบุคคลที่อยู่ในกระบวนการเรียนรู้ด้วย

2. ตัวบทเรียน การจัดบทเรียนโดยการยึดตัวผู้เรียนจะทำให้เกิดผลดีต่อการเรียนรู้มากกว่าการยึดบทเรียนเป็นหลัก คุณสมบัติของบทเรียนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีมีดังนี้

2.1. ความยากง่ายของบทเรียน (Difficulty of Material) บทเรียนที่ดีควรมีความยากง่ายเหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน

2.2. การมีความหมายของบทเรียน (Meaningfulness) บทเรียนนั้นมีความหมายต่อผู้เรียนหรือไม่ถ้ามีความหมายต่อผู้เรียนเป็นเรื่องที่น่าสนใจหรือเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีได้

2.3. ความยาวของบทเรียน (Length of Material) บทเรียนที่มีความยาวมากเกินไปทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ยาก

2.4. ตัวสอดแทรก(Interference) หรือ ตัวขัดขวาง (Inhibition) ที่เกิดจากตัวบทเรียนหรือ กิจกรรมอื่น ซึ่งมี 2 ลักษณะดังนี้คือ

2.4.1. การสอดแทรกก่อนหน้า (Proactive inhibition) ได้แก่บทเรียน หรือ กิจกรรมก่อนมาเป็นตัวขัดขวางการเรียนรู้ในบทเรียนใหม่

2.4.2. การสอดแทรกย้อนหลัง (Retroactive inhibition) ได้แก่บทเรียน หรือ กิจกรรมหลังที่จะเข้ามาเป็นตัวขัดขวางการเรียนรู้เดิม

3. วิธีเรียน วิธีสอน การจัดวิธีการเรียนการสอนที่ดีมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ใน กระบวนการเรียนการสอนนั้นยังมีตัวแปรที่เกี่ยวกับทั้งวิธีการจัดการเรียนและวิธีการสอนที่ ประกอบด้วย

3.1. ตัวแปรที่เกี่ยวกับวิธีการเรียน ได้แก่การฝึกฝน การท่องจำ การใช้ประสาท รับรู้ มีเครื่องสื่อใจช่วยในการเรียนการสอน นอกจากนี้การเรียนรู้ยังต้องอาศัยเทคนิคการเรียนที่ ดีเช่น การกระจายการฝึกฝน คือ การเรียนทีละน้อย มีเวลาพักผ่อนบ้าง การให้รู้ผลการเรียน ควบคู่กับการเรียน การอ่านพร้อมท่องจำ หรือ การอ่านพร้อมการเขียน เป็นการนำประสาทรับรู้ มาช่วยทำให้จำแม่นยำขึ้น

3.2. ส่วนตัวแปรที่เกี่ยวกับการสอนซึ่งได้แก่กิจกรรมการเรียนการสอน การใช้ เครื่องสื่อใจ การให้คำแนะนำ การส่งเสริมการใช้ประสาทรับรู้ การแบ่งสอน การฝึกฝน การท่อง จำ การให้รู้ผลงาน การถ่ายโยงการเรียนรู้ และ สิ่งกระตุ้นที่อาจจะเป็นสถานการณ์ บุคคล อุปกรณ์การสอนก็ได้ ซึ่งปัจจัยกระตุ้นไม่ว่าจะมาจากแรงขับภายในหรือภายนอก(จากสิ่งแวดล้อม) ล้วนแต่มีความสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์เชิงสถานที่ มุ่งเน้นที่แบบแผนการแสดง ออกของแต่ละบุคคลมากกว่าแบบแผนการแสดงออกของกลุ่ม หรือ องค์กรทางสังคม

4. การถ่ายโยงการเรียนรู้ หมายถึงการนำเอาความรู้ หรือ ประสบการณ์เดิมไปแก้ ปัญหาในสถานการณ์ที่ต่างไปจากเดิม การถ่ายโยงการเรียนรู้มี 2 ลักษณะคือ

4.1. การถ่ายโยงการเรียนรู้ทางบวก (Positive transfer) คือ ความรู้ หรือ ประสบการณ์เดิมช่วยให้การเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ง่ายขึ้น

4.2. การถ่ายโยงการ เรียนรู้ทางลบ (Negative transfer) คือ ความรู้ หรือ ประสบการณ์เดิมเป็นสิ่งขัดขวางทำให้การเรียนรู้บทเรียนใหม่ หรือ สิ่งใหม่ได้ยากยิ่งขึ้น การถ่าย โยงการเรียนรู้จะเป็นไปได้ดีเพียงใดนั้นขึ้นกับสิ่งต่อไปนี้

4.2.1. ความคล้ายคลึงกันระหว่างสิ่งที่ถ่ายทอดทั้งที่เป็นเนื้อหาวิชา สถาน การณ์ หรือ สภาพแวดล้อม

4.2.2. คุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล เช่น สติปัญญา ความสนใจ เจตคติ ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถในการคิดหาเหตุผล

5. องค์ประกอบจากสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น

5.1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical environment) ได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี

5.2. สภาพแวดล้อมทางจิตภาพ (Psychological environment) ได้แก่ บรรยากาศระหว่างบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่มคือครูกับนักเรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน ถ้ามีความสัมพันธ์กันในทางที่ดีจะทำให้บรรยากาศทางจิตภาพเป็นไปในทางที่ดีด้วย

ในกระบวนการเรียนรู้ได้มีทฤษฎีจิตวิทยาการเรียนรู้ และ พฤติกรรมของมนุษย์ได้ให้แนวคิดคือการเรียนรู้มีความสำคัญพื้นฐานต่อการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ นักจิตวิทยาได้แบ่งการเรียนรู้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. การเรียนรู้ชนิดวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical conditioing) เป็นการอธิบายการเรียนรู้ที่มาจากทดลองของพาฟลอฟ (Pavlov) ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของสิ่งเร้า 2 อย่างซึ่งมีผลทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองเกิดการเรียนรู้

2. การเรียนรู้ชนิดที่ใช้การวางเงื่อนไขแบบลงมือกระทำและใช้การวางเงื่อนไขเป็นเครื่องมือ (Operant conditioning and instrumental conditioning) การวางเงื่อนไขชนิดนี้เกิดจากการทดลองของสกินเนอร์ (Skinner) เขามีความคิดว่าพฤติกรรมของอินทรีย์จะเกิดขึ้นได้เพราะอินทรีย์เป็นผู้กระทำ หรือ ส่งออกมาดีกว่าเกิดขึ้นเพราะสิ่งเร้าดังออกมา ส่วนการเรียนรู้ที่ใช้การวางเงื่อนไข เป็นเครื่องมือทำให้เกิดแรงเสริมที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวของอินทรีย์ การเรียนรู้ชนิดนี้เกิดจากการทดลองของธอร์นไดค์ (Thorndike)

3. การเรียนรู้แบบการรับรู้ (Cognitive learning) การเรียนรู้ชนิดนี้เกิดจากทฤษฎีการรู้คิด หรือ ทฤษฎีสนาม การเรียนรู้จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ ความรู้ หรือ เปลี่ยนแปลงในวัตถุประสงค์ ทำให้เกิดการหยั่งเห็น (Insight) ทอลแมน (Tolman) ได้ทำการทดลองเกี่ยวกับเรื่องนี้พบว่าปัจจัยสำคัญของการเรียนรู้ชนิดนี้ คือ สิ่งเร้า หรือ สถานการณ์ที่เป็นสิ่งเร้ามากกว่าการตอบสนอง

4. การเรียนรู้ทางสังคม (Social learning) การเรียนรู้ชนิดนี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการเลียนแบบโดยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่น และ เลียนแบบจากตัวแบบ มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการอบรมเด็กในการเข้าสังคม จัดเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลเรียนรู้ค่านิยม และ พฤติกรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับจากสังคมได้

ชูเกียรติ ลีสุวรรณ (2535) กล่าวว่าการศึกษาทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ โดยมีระบบถ่ายทอดเป็นกระบวนการที่เรียกว่ากระบวนการเรียนรู้

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2532) กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ในสังคมว่าเป็น กระบวนการที่เกิดจากความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยน การถ่ายทอดเหตุการณ์และเรื่องราวต่างๆที่ได้พบเห็น รวมถึงการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมด้วย

พทยา สายหู (2537) ให้ทัศนคติเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนแต่ ครั้งโบราณซึ่งถือได้ว่า การเรียนรู้เริ่มที่สถาบันครอบครัวอันเป็นสถาบันพื้นฐานเบื้องต้นทางสังคม กระบวนการถ่ายทอดความรู้ใช้วิธีการบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ หรือในบางครั้งก็มีการใช้วิธีการสอน ควบคู่ไปกับการปฏิบัติพร้อม ๆ กันไป โดยผู้ที่มีประสบการณ์ ผู้ที่ประสบความสำเร็จ ผู้อาวุโส หรือผู้ที่เป็นที่นับถือซึ่งได้แก่ผู้เฒ่า ผู้แก่ ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า และ พ่อ แม่ เป็นผู้ถ่ายทอดการเรียนรู้ ในเนื้อหาสาระเรื่องราวความรู้นั้นเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน การรักษาขนบ ธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้น ในเวลาต่อมาการถ่ายทอดความรู้ของ สมาชิกชุมชนได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากที่เป็นอยู่เดิม ซึ่งชูเกียรติ ลีสุวรรณ (2535) กล่าวว่า การถ่ายทอดการเรียนรู้ในแผนใหม่เกิดจากนโยบายของประเทศ ที่ต้องการพัฒนาชุมชน ให้มีความทันสมัยตามอารยธรรมตะวันตก มีการนำความรู้ใหม่ ๆ เข้ามาในหมู่บ้าน โดยผ่าน สถาบันโรงเรียนที่มีครูเป็นผู้รับนโยบายจากส่วนกลางเข้ามาสอนลูกหลานชาวบ้าน

สุพิศรา สุภาพ (2523) กล่าวว่ากระบวนการเรียนรู้เป็นการขัดเกลาทางสังคมที่เป็น เรื่องของการรับรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์ โดยมีวิธีการที่ผ่านขั้นตอนต่าง ๆ กระบวนการเรียนรู้ของ คนในสังคมช่วยให้คนดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดีและมีความเหมาะสม นอกจากนี้ยังได้ กล่าวเพิ่มเติมอีกว่ากระบวนการกล่อมเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นทั้งทางตรงและ ทางอ้อมโดยทางตรงเป็นกระบวนการถ่ายทอดการเรียนรู้ให้สมาชิกในสังคมโดยตรงเพื่อให้ได้รับรู้ และปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง กระบวนการเรียนรู้โดยทางอ้อมเป็นกระบวนการอบรมสั่งสอนเพื่อ ให้เกิดการเรียนรู้โดยธรรมชาติของบุคคลด้วยตนเอง

ลลิตา ฤกษ์สำราญ (2525) กล่าวว่าการพัฒนาทางการเรียนรู้ และ ความคิดของ มนุษย์แบ่งเป็น 3 ระดับขึ้นจากหลักและทฤษฎีแนวคิดของ Bruner คือ (1) ขั้นการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจโดยการกระทำ(Enactive Representation Stage) (2) ขั้นการถ่ายทอดความรู้ความ เข้าใจโดยอาศัยมโนภาพ(Ikonik Representation Stage) (3) ขั้นการถ่ายโอนความเข้าใจ โดยใช้ สัญลักษณ์(Symbolic Representation Stage)

จากแนวคิดในเรื่องการเรียนรู้นี้ ทำให้ทราบแนวคิดเรื่องการเรียนรู้ของมนุษย์มีการพัฒนาเป็นระดับขั้นต่าง ๆ จากประสบการณ์ และ กระบวนการที่ได้รับจากการเรียนรู้จนกระทั่งเกิดความเข้าใจและจัดระเบียบความคิด สรุปเป็นเนื้อหาที่ได้รับรู้อย่างถูกต้อง

ฮารี พันธมณี (2534) ได้จัดกระบวนการเรียนรู้ในสังคมมนุษย์ออกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ โดยได้นำแนวคิดของ Gagne คือ (1) การตั้งใจ (2) ความสัมพันธ์ของการรับรู้กับความคาดหวัง (3) การปรับขยายการรับรู้ (4) การสะสมสิ่งที่เรียนรู้ (5) การระลึกได้ (6) การประยุกต์ใช้ความรู้ (7) การแสดงผลย้อนกลับ กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนมากมายหลายขั้นตอน อันเนื่องมาจากการที่มนุษย์มีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีความสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ จากการศึกษาที่ได้รับจากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในสังคมตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อม ที่มนุษย์ได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามขั้นตอนต่าง ๆ ทำให้มนุษย์เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มาจากประสบการณ์ที่แต่ละคนได้รับหรือประสบมาในบางครั้งการเปลี่ยนแปลงก็เพื่อปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ และ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์อยู่ร่วมในสังคม

การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการใด ๆ ก็ตามที่มีผลต่อการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชน หรือ กระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนเหล่านั้นอาศัยอยู่ย่อมเกิดการเรียนรู้ของประชาชนในเรื่องนั้นๆจนทำให้เกิดความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชนเหล่านั้น

การศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การสร้าง ความตระหนักและเป็นพฤติกรรมต่อโครงการต่าง ๆ ที่นำมาสู่ผลกระทบต่อชุมชนไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม มีการศึกษาดังนี้

ศิริพรรณ ธนสิน (2537) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรเป็นผลเนื่องมาจากการฝึกหรือประสบการณ์ ที่ได้รับ

จิราภรณ์ อารยะรังสฤษฎ์ (2537) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรอันเป็นผลเนื่องมาจากการฝึกหรือประสบการณ์ที่ได้รับซึ่งสามารถพิจารณาได้ 3 ลักษณะคือ (1) มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในขณะนั้น (Immediate Behavior) หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในเวลาต่อมา (Potential Behavior) (2) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะต้องเนื่องมาจากการฝึกหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับ (3) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการเรียนรู้จะต้องมีลักษณะที่ค่อนข้างถาวร

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและมีขั้นตอนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในลักษณะที่แตกต่างกันในการศึกษาเรื่องนี้ได้มีทฤษฎีการเรียนรู้ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ

1. กลุ่มทฤษฎีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Associative Theories) ซึ่งนักจิตวิทยาในกลุ่มนี้เห็นว่าการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองแนวความคิดนี้ประกอบด้วย การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical Conditioning) การวางเงื่อนไขแบบลงมือกระทำ (Operant Conditioning) และการเรียนรู้พฤติกรรมที่ซับซ้อน (Multiple Response Learning)

2. กลุ่มความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Theories) แนวคิดของนักจิตวิทยาในกลุ่มนี้เห็นว่าการเรียนรู้ว่าเป็นผลของกระบวนการทางสติปัญญา ที่ต้องอาศัยการคิดการเข้าใจ (Cognitive) เน้นความสำคัญของกระบวนการคิด การเข้าใจ (Cognitive Process) มากกว่าการวางเงื่อนไขเพื่อให้เกิดพฤติกรรม (จิราภรณ์ : 2537)

การให้การศึกษาแก่ชุมชนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในลักษณะของหลักการด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยการสอดแทรกความรู้โดยผ่านสื่อต่าง ๆ หรือจากผู้นำประชาชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่ง แม้จะยังไม่ได้อาศัยหลักการสิ่งแวดล้อมโดยตรงแต่การถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนเพื่อให้เกิดความตระหนัก และ ทำให้เกิดเป็นองค์ความรู้ (Body of Knowledge) นำไปสู่การแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมซึ่ง วินัย วีระวัฒน์ (2535) ได้ให้หลักการเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยสรุปคือ การให้การศึกษาแก่ปัจเจก หรือ กลุ่มบุคคลก็ตามสิ่งนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่ศึกษาเพื่อชีวิตเป็นการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันของมวลมนุษยชาติ เรียนรู้จากเหตุการณ์ปัจจุบัน และ อนาคต (Present and Future Oriented) เป็นการเรียนรู้เชิงระบบ มีการบูรณาการเนื้อหาการเรียน การเรียนที่ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในบทเรียน (Activity Participation) เป็นการให้เกิดความตระหนัก ทักษะคิด และ ค่านิยมที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Awareness Attitude and Values) และสุดท้ายคือกระบวนการเรียนเป็นแบบแก้ปัญหา (Problem Solving Oriented)

การเรียนรู้ในเชิงจิตวิทยาการเรียนรู้ของกลุ่มบุคคลและปัจเจกชนที่จะทำให้เกิดความตระหนัก และ การมีส่วนร่วมนั้น การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อสมองเกิดการรับรู้ผ่านกระบวนการตัดสินใจอันเป็นผลมาจากการถูกกระตุ้นด้วยสิ่งเร้าต่าง ๆ โดยมีเครื่องมือในการสื่อสารหลาย ๆ แบบ สมองเป็นตัวรับข้อมูลและเก็บเกี่ยวเป็นประสบการณ์เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ

ใจในการแสดงออกซึ่งเป็นผลมาจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า นั้น ๆ ซึ่งจะออกมาในรูปที่เป็น การยอมรับหรือไม่ยอมรับในที่สุด

ดังนั้นจึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การเรียนรู้ คือ ผลของกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทศนคติ และ ประสบการณ์ จากผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ ผู้ที่ประสบความสำเร็จ หรือ ผู้อาวุโสต่าง ๆ ไปสู่กลุ่มบุคคล หรือ บุคคลบุคคล โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ซึ่งสมองเป็น ตัวที่ถูกกระตุ้นด้วยสิ่งเร้าต่าง ๆ อีกทั้งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในลักษณะที่ค่อนข้างถาวร อันเกิดจากการฝึกหรือประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้เกิดการรับรู้ไปสู่การตัดสินใจได้ซึ่งจะแสดง ออกมาเป็นพฤติกรรมตามที่ได้รับข่าวสาร และ ตัวกระตุ้นนั้น ๆ

2.4. แนวคิดที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์

อรรถิณ แสงสว่าง (2539) และ ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) กล่าวไว้ในทำนอง เดียวกันว่า พฤติกรรม (Behavior) เป็นการกระทำที่แสดงออกเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ หรือ เป็นปฏิกิริยาตอบสนองที่ได้เลือกสรรแล้วว่าเหมาะสมที่สุดสำหรับสถานการณ์นั้น ๆ พฤติ กรรมเป็นผลมาจากการเลือกสรรปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุดในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าซึ่งย่อมมีจุด หมายปลายทางที่แน่นอนเป็นผลที่เกิดจากการทำปฏิกิริยาของมนุษย์กับอินทรีย์ (Organism) กับ สิ่งแวดล้อม พฤติกรรมของมนุษย์มีองค์ประกอบ 7 ประการ ได้แก่ (1) เป้าหมาย เป็นวัตถุประสงค์ ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม (2) ความพร้อม เป็นระดับของวุฒิภาวะ และ ความสามารถที่จำ เป็น การกระทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการ (3) สถานการณ์ เป็นสถานการณ์ที่ เปิดโอกาสให้เลือกทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการ (4) การแปลความหมาย เป็นการ พิจารณาสถานการณ์เพื่อเลือกสรรวิธีการที่คิดว่าจะตอบสนองความต้องการมากที่สุด หรือ เหมาะ สมที่สุด (5)การตอบสนอง เป็นการดำเนินการทำกิจกรรมที่ได้เลือกสรรแล้ว (6) ผลรับ เป็นผลของ การกระทำกิจกรรมซึ่งอาจจะตรงตามเป้าหมายหรือไม่ก็ได้ (7) ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง เป็น ปฏิกริยาที่เกิดขึ้นเมื่อไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้ก็จะกลับไปแปลความหมายใหม่เพื่อ เลือกสรรวิธีการที่ตอบสนองความต้องการได้ แต่ถ้ากระทำแล้ว หรือ พิจารณาแล้วเห็นว่าเกิน ความสามารถที่จะกระทำได้แล้วก็จะเลิกความต้องการนั้น

ส่วนพฤติกรรมสร้างเสริมสังคม (Prosocial Behavior) คือพฤติกรรมจริยธรรมที่จำ เป็นของสังคมนักจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านนี้มี 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่ยึดถือทฤษฎี พัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Developmen Theory) กลุ่มนี้ถือว่าพฤติกรรมเสริมสร้าง

สังคมขึ้นกับการพัฒนาทางด้านสติปัญญา (2) กลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) กลุ่มนี้ถือว่าพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมเป็นพฤติกรรมที่เรียนรู้จากกระบวนการสังคมประกิต (Socialization) และ ขึ้นกับสภาพแวดล้อมเป็นกระบวนการที่สมาชิกในสังคมได้เรียนรู้ปทัสถาน ความประพฤติ ค่านิยมและจริยธรรมซึ่งเป็นแนวทางของพฤติกรรมของบุคคลในบทบาทต่าง ๆ ตามที่สังคมคาดหวังไว้ (3) กลุ่มที่สนใจเกี่ยวกับต้นเหตุทางจิตวิทยาสังคม (Psychological Origins) ของอารมณ์ (Empathy) ซึ่งเป็นรากฐานของความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และต้องการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นที่ประสบความทุกข์ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล : 2533)

สิ่งที่กำหนดพฤติกรรมมนุษย์สามารถแยกออกเป็น (1) นิสัยส่วนตัวของมนุษย์แต่ละคนซึ่งมีความเชื่อ (Belief) ค่านิยม (Value) ทศนคติ (Attitude) และ บุคลิกภาพ (Personality) (2) กระบวนการอื่น ๆ ทางสังคมกับลักษณะนิสัยส่วนตัวของมนุษย์ซึ่งแยกเป็น 2 ประเด็นคือ สิ่งกระตุ้นทางพฤติกรรม (Stimulus Object) และ ความเข้มข้นของสิ่งกระตุ้นพฤติกรรม (Strength of Stimulus Object) กับสถานการณ์ (Situation) คือสิ่งแวดล้อมซึ่งอยู่ในภาวะที่บุคคลกำลังจะมีพฤติกรรม (ชูดา จิตพิทักษ์ : 2525)

กรรณิการ์ ภูประเสริฐ และ คณะ (2537) ได้อธิบายไว้ว่าพฤติกรรมของมนุษย์แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ (1) พฤติกรรมภายนอก (Overt behavior) คือ พฤติกรรมที่มองเห็นได้ด้วยสายตา เช่น การกระทำ การพูด การเดิน การวิ่ง เป็นลักษณะอาการที่แสดงออกมาให้เห็นสามารถสังเกตได้ และ สามารถวัดได้ (2) พฤติกรรมภายใน (Covert behavior) คือ พฤติกรรมที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยสายตา เป็นพฤติกรรมที่อยู่ภายในจิตใจ เช่น การคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติ พฤติกรรมเหล่านี้ไม่สามารถมองเห็นได้ แต่สามารถวัดพฤติกรรมนี้ได้โดยใช้เครื่องมือ หรือ วิธี การศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพนั้น เกิดกระบวนการทางพฤติกรรมที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะทางพฤติกรรม ซึ่งจำแนกขั้นตอนของพฤติกรรมของกระบวนการทางพฤติกรรมตามลักษณะทางพฤติกรรมได้ 3 กระบวนการ ดังนี้ (1) กระบวนการรับรู้ (Perception) คือ กระบวนการรับข่าวสารจากสภาพแวดล้อมโดยผ่านทางระบบประสาทสัมผัส กระบวนการนี้จึงรวมการรู้สึก (Sensation) ด้วย (2) กระบวนการรู้ (Cognitive) คือ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางจิตที่รวมการเรียนรู้ การจำ การคิด กระบวนการทางจิตจะรวมถึงการพัฒนา กระบวนการรู้จึงเป็นกระบวนการทางปัญญา กระบวนการรับรู้ และ กระบวนการรู้ทำให้เกิดการตอบสนองทางด้านอารมณ์ เกิดกระบวนการทางอารมณ์ (Affect)

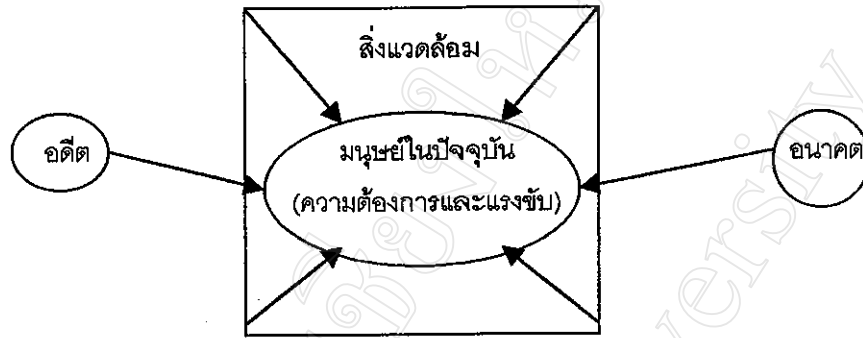

ทั้งกระบวนการรับรู้ กระบวนการรู้ และ กระบวนการทางอารมณ์เป็นพฤติกรรมภายใน (Covert behavior) (3) กระบวนการเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม (Spatial behavior) คือ กระบวนการที่บุคคลมีพฤติกรรมเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมผ่านการกระทำเป็นที่สังเกตได้จากภายนอก เป็นพฤติกรรมภายนอก (Overt behavior) (วิมลสิทธิ์ ทรยางกูล : 2537)

พฤติกรรมทุกอย่างที่เกิดขึ้นย่อมมีสาเหตุซึ่งต้นเหตุแห่งพฤติกรรมได้แก่สิ่งเร้า (Stimulus) ที่เป็นตัวกระตุ้นทำให้อินทรีย์แสดงปฏิกิริยาตอบสนอง มีอยู่ 2 ประเภท คือ สิ่งเร้าภายนอก และ สิ่งเร้าภายใน ดังนั้นพฤติกรรมบางอย่างของมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ค้นหาสาเหตุได้ยาก พฤติกรรมเป็นผลมาจากการที่บุคคลเลือกปฏิกิริยาการตอบสนองที่เหมาะสมที่สุดมาสนองต่อสิ่งเร้า แต่สิ่งเร้าจะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่ออินทรีย์อยู่ภาวะรับเร้า หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการรับการจูงใจ ซึ่งแรงจูงใจกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการ และ บรรลุเป้าหมายที่ตนวางไว้

นักจิตวิทยากลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) มีความเชื่อว่า พฤติกรรม ส่วนใหญ่ของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ซึ่งการเรียนรู้ของบุคคลจะมีอยู่ 3 ลักษณะ ดังนี้คือ (1) การเรียนรู้จากสิ่งเร้า เกิดจากการเรียนรู้ของพฤติกรรมที่บุคคลไม่สามารถจะควบคุมได้ เช่น ความวิตกกังวล ความอยาก ความกลัว เป็นต้น เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่ถ้าบุคคลได้รู้ตัวมาก่อนว่าเป็นเพราะสาเหตุใด หรือ เป็นเพราะสิ่งเร้าใด ก็จะสามารถแก้ปัญหาของสิ่งเร้า นั้นได้โดยตัดความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับพฤติกรรมการตอบสนองนั้น (2) การเรียนรู้ผล การกระทำ เกิดจากการเรียนรู้ของพฤติกรรมที่บุคคลกระทำในสังคมผลของการกระทำจะเป็นตัว กำหนดลักษณะการเกิดพฤติกรรม โดยการเสริมแรง (Reinforcement) และ การลงโทษ (Punishment) ผลของการเสริมแรง เช่น การให้รางวัล จะทำให้พฤติกรรมนั้นเกิดซ้ำขึ้นอีก (3) การเรียนรู้จากการเลียนแบบ เกิดจากการเรียนรู้ของพฤติกรรมที่บุคคลสังเกตพฤติกรรมของแม่แบบ ซึ่งบุคคลที่เด็กนิยมชมชอบ หรือ นับถือ เช่น พ่อ แม่ ครู เพื่อน ดารา หรือนักแสดงคนโปรด และ บุคคลที่มีชื่อเสียงอื่น ๆ เป็นต้น โดยจะมีการเลียนแบบพฤติกรรมบางอย่างของแม่แบบ หลักการเรียนรู้จากการเลียนแบบนิยมนำมาใช้กันมากมายที่เห็นบ่อย ๆ ได้แก่รายการโทรทัศน์ หรือ รายการโฆษณาต่าง ๆ

พฤติกรรมของมนุษย์นั้นที่เป็นผล มาจากปฏิริยาสนองต่อสิ่งเร้าจะแสดงออกเป็น พฤติกรรมมนุษย์ (Human behavior) ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจจะเป็นต่อสิ่งแวดล้อม หรือ ต่อการทำงานภายในองค์กรก็ได้ดังแผนภาพที่ มนัส สุวรรณ (2539) ได้ศึกษาดังนี้

แผนภาพ 1 แสดงปฏิริยาการสนองต่อสิ่งเร้า
ที่มา : มนัส สุวรรณ (2539)

มนุษย์เมื่อถูกกระตุ้นด้วยสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งแวดล้อมทั้งในอนาคต ปัจจุบัน และอดีตที่ผ่านมา แต่มนุษย์มีมันสมองขนาดใหญ่เหนือกว่าสัตว์อื่นมีความสามารถจดจำ และรู้สึกในอดีตได้พร้อมทั้งมีการคาดเดา ทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ซึ่งปัจจัยกระตุ้นไม่ว่าจะมาจากแรงขับภายในหรือภายนอก(จากสิ่งแวดล้อม)ล้วนแต่มีความสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์เชิงสถานที่ มุ่งเน้นที่แบบแผนการแสดงออกของแต่ละบุคคลมากกว่าแบบแผนการแสดงออกของกลุ่ม หรือ องค์กรทางสังคม(มนัส สุวรรณ : 2539)

การศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์มีสาเหตุมาจาก

1. ความซับซ้อนของนิยามเชิงจิตวิทยาที่เต็มไปด้วยปัจจัยกระตุ้นมากมาย
2. กระบวนการคิดหาเหตุผล (Mental Process)

พฤติกรรมเชิงสิ่งแวดล้อม (Environmental Behavior) สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลในฐานะเป็นตัวเร้ากระตุ้นให้มนุษย์ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ กิจกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกมาเหล่านี้มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมเป็นลักษณะของพฤติกรรมเชิงสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมนี้มีนักวิชาการหลายคนได้ให้ความสนใจในลักษณะของสองกลุ่มแนวความคิด กล่าวคือกลุ่มหนึ่งมีความคิดว่าพฤติกรรมต่างๆของมนุษย์ถูกกำหนดด้วยสิ่งแวดล้อม (Environmentalism) อีกกลุ่มหนึ่งมีความคิดว่าพฤติกรรมมนุษย์นั้นมิได้ถูกกำหนดด้วย

สิ่งแวดล้อมทั้งหมดโดยที่มนุษย์มีความสามารถ ในการปรับตัวได้เพื่อเอาชนะธรรมชาติและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสิ่งแวดล้อม (Possibilism)

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า พฤติกรรม เป็นสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกนั้นมาจากการพัฒนาทางสติปัญญา การเรียนรู้ทางสังคม นอกจากนี้ตัวที่กำหนดพฤติกรรมอีกอย่างหนึ่งคือ นิสัยส่วนตัวของบุคคลที่เกิดจากความเชื่อ ค่านิยม ทักษะ และ บุคลิกภาพ และ กระบวนการอื่น ๆ ทางสังคม กับ ลักษณะนิสัยส่วนตัวของมนุษย์ด้วย นอกจากนี้พฤติกรรมยังเป็นผลมาจากลักษณะของบุคคล และ ลักษณะสิ่งแวดล้อมในขณะนั้น ๆ ด้วย .ในการแสดงพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนที่มีต่อโครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจังหวัดเชียงใหม่ นั้นเห็นว่าน่าจะมีส่วนมาจากการเรียนรู้ซึ่งเป็นสิ่งเร้าก่อให้เกิดพฤติกรรมซึ่งแสดงออกเป็นกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนได้

2.5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะศึกษาด้านพฤติกรรม และการรับรู้ข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม การรับรู้ข่าวสารของประชาชนที่ได้จากสิ่งพิมพ์ที่มีในชุมชนแม้จะเป็นเรื่องของข่าวสารทั่ว ๆ ไปก็ตาม หากนำเรื่องการรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมที่จะศึกษาเป็นการปรับใช้กับการศึกษาในเรื่องนี้ในรายละเอียดต่อไป นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ข่าวสารรวมทั้งได้มีผู้ศึกษาบทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมการพัฒนาของรัฐบาลด้วย ดังนั้นจึงขอสรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องปัจจัย และการรับรู้ข่าวสารของประชาชนด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.5.1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับความรู้และพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยที่เกี่ยวกับความรู้ และ พฤติกรรมเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่ง สุณีย์ สีสวรรณ (2540) ได้ศึกษาเรื่องความรู้ และ พฤติกรรมเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาพยาบาลราชชนนี เขตภาคเหนือ พบว่า นักศึกษาพยาบาลมีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง ในเรื่องมลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ มลภาวะทางเสียง ส่วนพฤติกรรมที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ด้านอากาศ น้ำ เสียง ขยะมูลฝอย สารพิษ ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังพบว่านักศึกษาที่มีผลการเรียนในระดับสูงกับนักศึกษาที่มีผลการเรียนต่ำกว่ามีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมต่างกัน ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับพฤติกรรมที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันในทางบวก แต่การศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาไม่ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของนักศึกษากลุ่มที่ศึกษานี้

ด้านความรู้ และ พฤติกรรมที่เกี่ยวกับมลพิษในสิ่งแวดล้อมซึ่งเรื่องนี้ นิรมล กลัปทุม (2534) ได้ศึกษา เรื่อง ความรู้ และ พฤติกรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยครูเกี่ยวกับมลพิษสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานครพบว่า นักศึกษาวิทยาลัยครูมีความรู้เกี่ยวกับมลพิษที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานครในระดับปานกลาง นักศึกษาที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยต่างกันมีความรู้ด้านมลพิษแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่า เพศ และ ภูมิลำเนาของนักศึกษาที่แตกต่างกันไม่ทำให้ความรู้ และ พฤติกรรมเกี่ยวกับมลพิษในกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน แต่นักศึกษาที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมจะมีความรู้ และ พฤติกรรมเกี่ยวกับมลพิษในกรุงเทพมหานครแตกต่างจากนักศึกษาที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรม

การเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ที่เป็นการศึกษาถึงวิธีการให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายโดยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างวิธีการเรียนการสอน 2 วิธี โดยการศึกษาของ อุดม ชัมพรพันธ์ (2534) เรื่อง การสร้าง และ วัดผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม โดยใช้แบบเรียนด้วยตนเอง พบว่าผู้เรียนคืออาสาสมัครสาธารณสุข หลังจากผ่านการเรียนด้วยแบบเรียนด้วยตนเองแล้วมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อมสูงกว่าก่อนเรียนด้วยแบบเรียนด้วยตนเอง และยังพบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดการเรียนรู้นั้นขึ้นกับ เพศ อายุ การศึกษา การใช้ประโยชน์ที่ดิน ประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และ การรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

เรื่องบทบาทของผู้นำชุมชนที่มีผลต่อการเรียนรู้ และ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งอาจจะมีส่วนในการเข้ากิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมด้วยเกี่ยวกับเรื่องนี้ สันติ สวัสดิพงษ์ (2540) ได้ศึกษา เรื่อง ทศนคติของประชาชนที่มีต่อบทบาทของกำนัน และ ผู้ใหญ่บ้านในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชน : กรณีศึกษาในท้องที่อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากำนัน และ ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทสำคัญในการชักชวนซึ่งนำไปประชาชนไปลงคะแนนเสียงบุคคลที่ตนแนะนำ และ เป็นการหนุนมุงประท้วงรัฐบาลด้วย แต่ไม่มีบทบาทส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ด้านประชาธิปไตย หรือ ชักชวนให้ประชาชนสนใจ ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดความรู้สึกเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นเกิดจากเงินที่มาจากการซื้อเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังมีบารมี และ ความเกรงใจที่มีต่อกำนัน และ ผู้ใหญ่บ้านก็ยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประชาชนไปลงคะแนนเสียง ส่วนบทบาทของกำนัน และ ผู้ใหญ่บ้านในการช่วยเหลือ

พัฒนาท้องถิ่นมีน้อยมากแต่จะมีบทบาทเมื่อ เป็นผู้รับความช่วยเหลือจากนักการเมือง ซึ่งเป็นผลประโยชน์ต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่าความรู้และพฤติกรรมที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งในนักศึกษาพยาบาลและนักศึกษาวิทยาลัยครู โดยที่นักศึกษาพยาบาลที่มีระดับผลการเรียนสูงจะมีพฤติกรรมด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมในทางบวกซึ่งแตกต่างจากนักศึกษาที่มีผลการเรียนต่ำ ส่วนความรู้และพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาวิทยาลัยครูที่มีผลการเรียนต่างกันมีความรู้และพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมต่างกัน และนักศึกษาที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมจะมีความรู้และพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมแตกต่างจากนักศึกษาที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ในการให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมปรากฏว่าการให้ผู้เรียนได้รับความรู้ด้วยแบบเรียนด้วยตนเองก่อนการเรียนด้วยตนเองจะมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมสูงกว่า นอกจากนี้ผู้นำชุมชนมีผลต่อการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมด้วย

2.5.2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมและการรับรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร

การศึกษาของ กิตติ จรรยาวัฒน์ (2535) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ พฤติกรรมและการรับรู้ของประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษาบ้านแพะอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และ บ้านทุ่งยาว อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน จากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมและการรับรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนทั้ง 2 กรณีมีปัจจัยที่สำคัญเกื้อหนุนการรับรู้ และพฤติกรรม คือการพัฒนาการรับรู้ข่าวสาร ข้อมูลความคิดและกระบวนการในการรวบรวมข่าวสารอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ประชาชนมีประสบการณ์ด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่บ้างแล้ว อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประชาชนมีพฤติกรรม และ รับรู้ด้านสิ่งแวดล้อมคือลักษณะอาชีพของประชาชน

ส่วนเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชนบทนั้นซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้โครงการพัฒนาของรัฐหรือหน่วยงานใดก็ตามที่มีหน้าที่ให้ได้รับความสำเร็จและเป็นผลต่อการพัฒนาโดยรวม ปรัชญา เวสารัชช (2528) ซึ่งรายงานการวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชนบท พบว่าประชาชนมีกิจกรรมส่วนร่วมกับโครงการพัฒนาชนบทนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรม องค์ประกอบหรือสาเหตุผลักดันในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อการพัฒนา เช่น(1) ปัจจัยสภาพสิ่งแวดล้อม (2) ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น รางวัลตอบแทน ปัจจัยภายในตัวบุคคล (3) บทบาทของผู้นำกับการเข้าร่วมของประชาชน (4) ยุทธวิธีในการระดมการเข้าร่วมกิจกรรม

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรนั้นจากการศึกษาของจิรายุทองเขาอ่อน (2537) ของเกษตรกรจังหวัดลำพูนนั้นพบว่า อายุ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน จำนวนพื้นที่ถือครองที่ดิน ตำแหน่งทางสังคม ความรู้ความเข้าใจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเกษตรกรมีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำด้วย

สรุปได้ว่าพฤติกรรมที่แสดงออกด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนนั้นเกิดจากการที่ประชาชนได้รับข่าวสาร การมีประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมมาบ้างแล้ว รวมทั้งลักษณะอาชีพของประชาชนเป็นปัจจัยทำให้ประชาชนมีพฤติกรรมและการรับรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชนบทนั้นเป็นส่วนที่มาจากการผลักดันให้มีการเข้าร่วมกิจกรรมอันเนื่องมาจากปัจจัยสภาพสิ่งแวดล้อม การได้รับรางวัลตอบแทน บทบาทของผู้นำและยุทธวิธีในการระดมการกิจกรรม

2.5.3.งานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องของความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชน

การศึกษาเรื่องความตระหนักของเกษตรกรตำบลของ อัจฉภูมิ บัณฑิตยา (2540) เรื่อง ความตระหนักของเกษตรกรตำบลเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร พบว่าเกษตรกรตำบลส่วนใหญ่มีความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรในระดับมาก ซึ่งมีผลทำให้สภาพสิ่งแวดล้อมเลวลง ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อสภาพดิน สภาพน้ำ สภาพอากาศ ซึ่งเห็นว่าการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกัน และกำจัดศัตรูพืช มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และ ระบบนิเวศอย่างกว้างขวาง และมีความเห็นว่าการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรอย่างเหมาะสมโดยไม่กระทบกระเทือนต่อสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศนั้นจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการใช้ปุ๋ยเคมี และ สารเคมีป้องกัน และกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้อง และคำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร ควรได้มีการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสานเพื่อลดการใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี ซึ่งอาจจะใช้สารที่สกัดจากธรรมชาติ หรือ ชีววิธีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชจะเป็นการดีกว่า

สรุปได้ว่าความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชนนั้นพบว่าประชาชนได้รับประสบการณ์ตรงจากการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าประสบการณ์ตรงที่ประชาชนได้พบด้วยตนเองทำให้เกิดการเรียนรู้และตระหนักปัญหาสิ่งแวดล้อม

2.5.4. งานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่อง การรับรู้ข่าวสารของประชาชน

ส่วนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ข่าวสารของประชาชนอันเป็นปัจจัยด้านสื่อที่มีผลต่อการเรียนรู้ได้มีการศึกษาของ นรินทร์ บุญวงศ์ (2529) เรื่อง การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านและ การรับรู้ข่าวสารของประชาชนในหมู่บ้านที่มี และ ไม่มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ในอำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร พบว่าการรับรู้ข่าวสารของประชาชนจากที่อ่านหนังสือพิมพ์ในหมู่บ้านสูงกว่า ในหมู่บ้านที่ไม่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ในหมู่บ้านทั้งนี้เพราะประชาชนได้อ่านข่าวสารด้านต่าง ๆ จากหนังสือพิมพ์รายวันที่มีในที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านนั้น ซึ่งก็นับว่าสื่อด้านหนังสือพิมพ์มีผลต่อการรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ ด้วย

อินทราณี สุขสมบูรณ์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนคือ ความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตตำบลสะเดียง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ จากการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ตัดไม้ขายมีความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมากกว่ากลุ่มผู้หาของป่า ผู้นำประชาชนและผู้อาชีพอื่น ๆ ส่วนกระบวนการรับรู้ข่าวสารด้านความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ที่ได้รับมากที่สุดคือการได้รับฟังจากการประกาศหอกระจายข่าว การบอกเล่าของผู้นำประชาชน โทรทัศน์ วิทยุ และ การประชุมประจำเดือน

กล่าวโดยภาพรวมได้ว่าการรับรู้ข่าวสารของประชาชนนั้นมาจากการอ่านสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ปรากฏว่าการรับรู้ข่าวสารของประชาชนในหมู่บ้านที่มีอ่านหนังสือประจำหมู่บ้านจะมีการรับรู้ข่าวสารได้ดีกว่าหมู่บ้านที่ไม่มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ส่วนการรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมได้มาจากหอกระจายข่าวมากที่สุด

2.5.5. สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีดังนี้

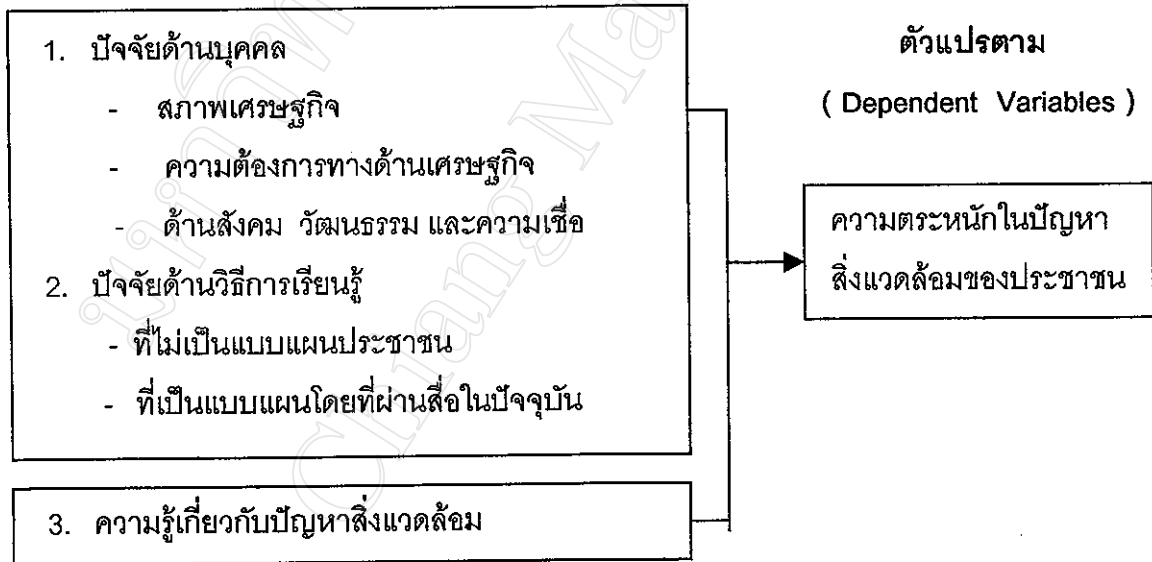
ความรู้และพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาพบว่านักศึกษาที่มีผลการเรียนในระดับสูงจะมีพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างจากนักศึกษาที่มีผลการเรียนต่ำกล่าวคือนักศึกษาที่มีผลการเรียนในระดับสูงกว่ามีพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในด้านบวก เช่นเดียวกับนักศึกษาที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมจะมีพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมสูงกว่านักศึกษาไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ด้านพฤติกรรมและการรับรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ปรากฏว่าพฤติกรรมด้านนี้เกิดจากการที่ประชาชนได้รับข่าวสาร การให้รางวัลตอบแทน และบท

บาทของผู้นำชุมชนมีส่วนสำคัญต่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติด้วย การรับรู้ข่าวสารของประชาชนเช่นการได้รับข่าวสารจากสิ่งพิมพ์และจากหอกระจายข่าวนั้นมีผลต่อความรู้ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร ส่วนเรื่องความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชนนั้นพบว่าประชาชนที่ได้รับประสบการณ์ตรงจะเกิดการเรียนรู้และมีความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกันกับพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนที่เกี่ยวกับโครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจังหวัดเชียงใหม่ น่าจะเป็นผลมาจากการเรียนรู้และความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วย

2.6. กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

จากแนวความคิด สภาพความเป็นจริงของสถานการณ์ ประเด็นปัญหาดังกล่าวมาแล้วทั้งหมดในข้างต้น ผู้วิจัยได้นำไปสร้างกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) สำหรับการวิจัยดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

แผนภาพที่ 2 กรอบแนวคิดของการวิจัย